

מסמך 187

מסמך 187

הצליבה

אחרי ששני השודדים הוכנו ליציאה, יצאו החיילים, בפקודו של קנטוריון, לכיוון אתר הצליבה. הקנטוריון אשר פיקד על שנים-עשר החיילים הללו, היה אותו מפקד אשר הוביל בלילה הקודם את החיילים לעצור את ישוע בגת שמנים. היה זה מנהג הרומאים להקצות ארבעה חיילים לכל נידון לצליבה. שני השודדים הולקו כהוגן בטרם נלקחו אל הצליבה, אך ישוע לא ספג עונש פיזי נוסף; ללא ספק, המפקד סבר שהוא כבר הולקה די והותר, ואפילו עוד לפני שדינו נגזר.

שני הגנבים אשר נצלבו היו עמיתיו של ברבס, ואילו מנהיגם לא היה משוחרר כחלק ממחילת הפסח של פילטוס, הם היו מוצאים להורג יחד עמו בשלב מאוחר יותר. ישוע, לפיכך, נצלב במקומו של ברבס.

את מה שעתיד ישוע לעשות כעת, קרי להסכים למות בצליבה, הוא עושה מרצונו החופשי. כאשר חזה את ההתנסות הזו, אמר: "על כן אהב אתי אבי, כי את נפשי אתן למען אשוב ואקחה. ואיש לא יקחנה מאתי, כי אם אני מעצמי אתננה. יש בידי לתת אתה ובידי לשוב לקחתה. המצוה הזאת קבלתי מעם אבי."

היה זה מעט לפני השעה תשע בבוקר הזה, שהחיילים הובילו את ישוע מהפרטוריום בדרך אל גולגותא. אחריהם צעדו רבים מן האוהדים הסמויים של ישוע, אך רוב הקהל הזה, אשר מנה כמאתיים איש ויותר, היה מורכב מאויביו, או מסקרנים מזדמנים, אשר רצו רק לחוות את ההלם של מופע הצליבה. רק מעט ממנהיגי היהודים הלכו לראות את ישוע מת על הצלב. לאחר שהתברר שפילטוס מסר אותו לידי החיילים הרומיים, ושנגזר דינו למות, הם פנו לעסוק בפגישה אשר קיימו במקדש, שבמהלכה הם דנו בשאלה מה יעשו בחסידיו של ישוע.

1. בדרך לגולגותא

לפני שהחיילים יצאו את חצר הפרטוריום, הם הניחו את הקורה האופקית של הצלב על כתפיו של ישוע. היה נהוג לחייב את הנידון למוות לשאת את הקורה האופקית אל מקום הצליבה. נידון שכזה למוות לא נשא את כל הצלב, אלא את הקורה הקצרה הזו. הקורה האנכית, הארוכה יותר, כבר הובאה מבעוד מועד אל גולגולתא, ועד להגעת החיילים ואסיריהם היא כבר הוכנסה עמוק אל תוך האדמה.

כנהוג, המפקד הוביל את השיירה ונשא בידיו לוחות לבנים קטנים, שעליהם נרשמו בפחם שחור שמות הפושעים ואופי הפשעים שבעטיים הם נידונו למוות. עבור שני הגנבים, נשא הקנטוריון שלטים אשר עליהם נרשמו שמותיהם ומתחתם מילה יחידה, "שודד". על-פי המנהג, לאחר שהקורבן מוסמר אל הצלב והורם אל מקומו על הקורה האנכית, מסמרו את השלט בראש הצלב, מעט מעל לראשו של הפושע, וכך יכלו כל הנוכחים לדעת בשל איזה פשע נצלב הנידון למוות. השלט שנשא הקנטוריון עבור הצלב של ישוע נכתב בידי פילטוס עצמו בלטינית, יוונית, וארמית, ובו נכתב: "ישוע מנצרת – מלך היהודים."

כמה משליטי היהודים אשר נכחו בשעה שפילטוס רשם את הדבר הזה על השלט התרעמו בקול כנגד הכינוי שכינה את ישוע, "מלך היהודים". ואולם פילטוס הזכיר להם כי האשמה שכזאת הייתה חלק ממה שהוביל להרשעתו. כאשר הבינו היהודים כי לא יצליחו לשכנע את פילטוס לשנות את דעתו, הם ביקשו שלכל הפחות ישנה זאת ויכתוב במקום, "הוא אמר, אני מלך היהודים." אבל

פילטוס עמד על שלו; הוא לא שינה את הכתוב. לכל טענותיהם הבאות ענה, "מה שכתבתי, כתבתי."

היה נהוג לצעוד אל גולגותא בדרך הארוכה ביותר, כך שמספר רב של אנשים יצפה בפושע אשר נידון למוות, ואולם ביום הזה הם צעדו בדרך הישירה ביותר אל שער דמשק, אשר הוביל צפונה ואל מחוץ לעיר. בדרך הזו הם הגיעו במהרה אל גולגותא, אתר הצליבה הרשמי של ירושלים. מעבר לגולגותא שכנו בתי העשירים, ומעברה השני של הדרך נצבו הקברים של רבים מן היהודים האמידים.

היהודים לא נהגו להעניש בצליבה. הן היוונים והן הרומאים למדו את שיטת ההוצאה להורג הזאת מהפיניקים. אפילו הורדוס, עם כל אכזריותו, לא נהג לצלוב. הרומאים מעולם לא צלבו אזרח רומי; רק עבדים ונתינים זכו לעונש המוות הבלתי-מכבד הזה. במהלך המצור על ירושלים, ארבעים שנה בלבד לאחר צליבתו של ישוע, כוסתה גולגותא כולה באלפים רבים של צלבים, אשר עליהם קמלו מדי יום מיטב פרחי העם היהודי. אכן, קציר איום ונורא למה שנזרע באותו היום.

כאשר מצעד המוות חלף ברחובותיה הצרים של ירושלים, רבות מנשות היהודים העדינות אשר שמעו לפנין את מילות העידוד והחמלה של ישוע ואשר ידעו על אודות חייו, חיי סעד אוהב, לא יכלו להימנע מלבכות כאשר הן ראו אותו מובל למוות מבזה שכזה. כאשר הוא חלף לידן, רבות מן הנשים האלה יללו וקיננו. וכאשר כמה מהן העזו ללכת לצדו, הפנה המאסטר את ראשו אליהן ואמר: "בנות ירושלים, אל תבכינה עלי, כי על נפשכן בכינה ועל בניכן. מלאכתי כמעט ונשלמה – בקרוב אלך אל אבי – אך צרותיה של ירושלים רק מתחילות. כי הנה ימים באים, ואמרו: אשרי העקרות ואשרי המעיים אשר לא ילדו, ואשרי השדים אשר לא היניקו. אז יאמרו אל ההרים, נפלו עלינו ואל הגבעות כסונו וגאלונו מצרותינו."

נשות ירושלים האלה אכן נהגו באומץ בשעה שהפגינו אהדה כלפי ישוע, זאת משום שהיה זה בניגוד לחוק להפגין אהדה כלפי מי שהובל לצליבה. לאספסוף היה מותר ללגלג, ללעוג, ולצחוק על הנידון, אך נאסר עליו כל מפגן של אהדה. אף כי ישוע העריך את מפגן האהדה בשעה החשוכה הזו בעוד שחבריו נמצאים במסתור, הוא לא רצה שהנשים הנדיבות האלה תסתבכנה עם הרשויות משום שהעזו לחמול עליו. אפילו בזמן שכזה ישוע כמעט ולא חשב על עצמו, ורק חשב על ימי הטרגדיה הנוראיים אשר ממתנים לירושלים ולאומה היהודית בכללותה.

כאשר נסחב בדרך אל הצליבה, המאסטר היה נתון באפיסת כוחות כמעט. הוא לא אכל ולא שתה מאז הסעודה האחרונה בביתו של אליהו מרקוס; ואף לא הותר לו לעצום עין ולו לרגע מאז. בנוסף לכך, הוא עמד בדיון אחרי דיון עד לרגע שבו נגזר דינו, שלא להזכיר את ההלקאות אשר ספג ואת הסבל הפיזי ואובדן הדם אשר גרמו לו. מעל לכל אלה נוספו המועקה המנטאלית הכבירה שלו, הלחץ הרוחני הגדול ותחושה איומה של בדידות אנושית.

זמן קצר לאחר שהם חלפו מבעד לשער ואל מחוץ לעיר, התנוודד ישוע עם הקורה שעל כתפיו, כוחותיו הפיזיים אפסו לרגע והוא נפל ארצה תחת משקל המשא הכבד. החיילים צעקו עליו ובעטו בו, אך הוא לא היה מסוגל לקום. המפקד, אשר ידע כמה כבר סבל ישוע וראה זאת, ציווה על החיילים להפסיק. אז הוא פקד על עובר אורח, אחד שמעון מקירנה, לקחת את הקורה האופקית מעל כתפיו של ישוע וציווה עליו לשאתה כל שאר הדרך עד לגולגותא.

אדם זה, שמעון, הגיע כל הדרך מקירנה שבצפון אפריקה על-מנת להשתתף בחגיגות הפסח. הוא חנה יחד עם בני קירנה אחרים ממש מחוץ לחומות העיר, ונמצא בדרכו אל התפילה במקדש בתוך העיר בשעה שהמפקד הרומי ציווה עליו לשאת את הקורה של ישוע. שמעון נותר שם לאורך כל השעות שבהן גסס המאסטר על הצלב, ושוחח עם רבים מחבריו כמו גם עם אויביו. לאחר

מסמך 187

תקומתו של ישוע לתחייה ולפני ששמעון עזב את ירושלים, הוא הפך למאמין אמיץ בבשורת המלכות, וכאשר שב אל ביתו הוביל את משפחתו להיכנס אל מלכות השמים. שני בניו, אלכסנדר ורופוס, הפכו למורים מצוינים של הבשורה החדשה באפריקה. ואולם, שמעון מעולם לא ידע שישוע, זה שאת משאו הוא נשא, והמורה היהודי אשר התחבב על בנו הפצוע, היו אותו אדם בדיוק.

היה זה מעט לאחר השעה תשע בבוקר שמצעד המוות הגיע אל גולגותא, והחיילים הרומיים נפנו למשימת מסמור שני השודדים ובן האדם, כל אחד לצלב שלו.

2. הצליבה

קודם החיילים קשרו את ידיו של המאסטר בחבלים לקורה האופקית, ואז הם מסמרו את ידיו אל העץ. לאחר שהרימו את הקורה אופקית והניחו אותה על הקורה האנכית ומסמרו אותה אליה, הם קשרו ומסמרו את רגליו לעץ, תוך שימוש במסמר אחד ארוך שעבר דרך שתי הרגליים. גזיר העץ העליון מוקם בגובה הנכון בקורה האנכית, ושימש כעין אוכף לתמיכה במשקל הגוף. הצלב לא היה גבוה, רגליו של המאסטר נמצאו בערך בגובה של כמטר מעל לפני הקרקע. לפיכך, הוא יכול היה לשמוע את כל אשר נאמר עליו בלעג, וכן לראות בבירור את ההבעה על פניהם של כל אלה אשר לעגו לו בחוסר התחשבות שכזה. כמו כן, כל הנוכחים יכלו לשמוע בקלות את מה שישוע אמר במהלך שעות העינוי והגסיסה האיטית אשר עבר.

נהוג היה להסיר את כל בגדיהם של הנצלבים, אך מכיוון שהיהודים הביעו התנגדות עזה לעירום אנושי בפומבי, הרומאים תמיד סיפקו מעין תחתון לכל האנשים אשר נצלבו בירושלים. וכך, לאחר שכל בגדיו של ישוע הוסרו, הוא הולבש כאמור בטרם הושם על הצלב.

הצליבה נועדה לשמש כענישה אכזרית ומתמשכת, שכן הקורבן לעיתים גסס במשך מספר ימים בטרם מת. בירושלים הייתה התנגדות רבה לצליבה, והוקמה קבוצת של נשים יהודיות אשר תמיד שלחו נציגה לצליבות, אשר הציעה לקורבן יין מהול בסם אשר יקל על סבלו. ואולם, כאשר טעם ישוע את היין אשר נמהל בסם, הוא סירב לשותות ממנו, אף שהיה צמא עד מאוד. המאסטר בחר לשמור על תודעתו האנושית עד הסוף. הוא ביקש לפגוש במוות, אפילו בצורה האכזרית והבלתי-אנושית הזו, ולהתעלות מעליו בכך שיעבור את מלוא החוויה האנושית.

בטרם ישוע הושם על הצלב שלו, השודדים כבר הושמו על הצלבים שלהם תוך שהם מקללים את המוציאים להורג ויורקים עליהם. המילים היחידות שישוע אמר בשעה שמסמרו אותו לצלב, היו, "סלח להם, אבא, כי הם לא יודעים מה הם עושים." אילו מחשבות אהבה ומסירות לא היו עיקר חיי השירות הבלתי-אנוכי שאותו חי ישוע, הוא לא יכול היה לבקש מחילה עבור מוציאו להורג ברחמים ובאהבה שכאלה. הרעיונות, המניעים והכמיהות של כלל תקופת החיים הרי יוצאים לאור בזמן משבר.

לאחר שהמאסטר הועלה על הצלב, מסמר המפקד מעל לראשו את השלט שבו נכתב בשלוש שפות, "ישוע מנצרת - מלך היהודים." היהודים זעמו על העלבון הזה. אך פילטוס נפגע מחוסר הכבוד אשר הפגינו כלפיו; הוא הרגיש מאוים ומושפל, ובדרך הזו הוא תבע את נקמתו הקטנה. הוא יכול היה לכתוב: "ישוע, מורד." אך הוא ידע היטב שיהודי ירושלים סלדו מן השם נצרת, והוא התכוון להשפילם באופן הזה. הוא ידע שאם בן הגליל אשר הוצא להורג יכונה "מלך היהודים", יפגע הדבר היטב במטרה.

כאשר נודע להם כיצד פילטוס ביקש ללגלג עליהם עם השלט אשר נתלה על הצלב של ישוע, מיהרו רבים ממנהיגי היהודים אל גולגותא, אך הם לא העזו להסיר את השלט מפאת נוכחותם

מסמך 187

של החיילים הרומיים אשר עמדו על המשמר. מכיוון שהם לא יכלו להסיר את השלט, המנהיגים הללו התערו בקרב הקהל והסיתו אותו ללעוג ולא להתייחס ברצינות למה שמצוין על השלט.

השליח יוחנן, יחד עם מרים אם ישוע, רות ויהודה, הגיעו למקום מעט קט לאחר שישוע הורם אל מקומו על הצלב, וממש בשעה שהמפקד מסמר את השלט מעל לראשו של המאסטר. יוחנן היה היחיד מבין אחד-עשר השליחים אשר היה עד לצליבה, ואפילו הוא לא היה נוכח בכל מהלכה, שכן מיד לאחר שהביא את אם ישוע לשם, הוא רץ חזרה אל ירושלים להביא את אמו שלו ואת חברותיה.

כאשר ישוע ראה את אימו המלווה ביוחנן, את אחותו ואת אחיו, הוא חיך אך לא אמר דבר. בינתיים, ארבעת החיילים אשר הוקצו לצליבתו של המאסטר חילקו ביניהם את בגדיו, כנהוג. אחד לקח את הסנדלים, אחד את הכובע, אחד את החגורה ואחד את המעיל. זה הותיר את השמלה, או החולצה הארוכה אשר ירדה כמעט עד לגובה הברכיים, והם התכוונו לקרוע אותה לארבעה חלקים, אך כאשר הבחינו שהייתה יוצאת דופן, הם החליטו להגריל אותה ביניהם. ישוע התבונן בהם כשחילקו את בגדיו, בעוד שההמון הגס לועג לו.

טוב היה הדבר שהחיילים הרומיים לקחו את בגדיו של המאסטר. אלמלא כן, אילו קיבלו חסידיו את הבגדים לידיהם, הם היו מתפתים לסגוד להם. המאסטר רצה שלחסידי לא יותר שום-דבר חומרי אשר קשור לחייו עלי אדמות. הוא רצה להותיר לאנושות אך ורק את הזיכרון על אודות חיים של אדם אשר הוקדשו לאידיאל הרוחני הגבוה של התמסרות לעשיית רצון האב.

3. אלה אשר חזו בצליבה

בקרבת השעה תשע ושלושים בבוקר של יום שישי הזה, ישוע נתלה על הצלב. עד לשעה אחת-עשרה, התאספו יותר מאלף איש אשר באו להיות עדים למחזה צליבתו של בן האדם. במהלך השעות האיומות האלה, עמדו צבאות השמים בדממה והתבוננו במחזה יוצא הדופן של הבורא אשר מת את מות היצור, ואפילו את המוות הבזוי ביותר של פושע מורשע.

עמדו בסמוך לצלב, בזמנים שונים במהלך הצליבה, מרים, רות, יהודה, יוחנן, שלומית (אם יוחנן) וקבוצה של נשים מאמינות אדוקות אשר כללה את מרים אשת קלופס ואחותה של מרים אם ישוע, מרים המגדלית, וכן רבקה, אשר גרה לפני בציפורי. חברים אלה ואחרים עמדו שם והיו עדים לסבלנות ולעוצמה הכבירה שלו בזמן שסבל סבל עצום.

רבים מן העוברים והשבים נדו בראשם, לעגו לו ואמרו: "אתה ההרס את ההיכל ובנהו בשלש שנים, ואתה תבנהו בשלש שנים? ואם בן האלוהים אתה, למה לא תרד מן הצלב?" באופן דומה, גם כמה ממנהיגי היהודים לעגו לו ואמרו, "את אחרים הושיע וקלעמו לא יוכל להושיע." אחרים אמרו, "אם מלך ישראל אתה, רד מן הצלב ונאמין בך." ולאחר מכן המשיכו ללעוג לו ואמרו, "בטח באלוהים עתה ופלוטו את חפץ בך, כי אמר בן האלוהים אני, וקצאת חרפהו גם הפריצים הנצלבים אתו." אפילו שני השודדים לעגו לו וסנטו בו.

מכיוון שישוע לא ענה להקנטות שלהם, ומכיוון שהייתה זו שעת צהרים של ההכנות לקראת היום המיוחד, עד לשעה אחת-עשרה ושלושים נעלם רוב הקהל הלועג; ובזירה נותרו פחות מחמישים איש. החיילים התכוונו כעת לאכול את ארוחת הצהריים וללגום מן היין החמוץ והזול שלהם, כהכנה למשמרת המוות הארוכה. כאשר שתו מן היין, הרימו כוס בלעג אל עבר ישוע ואמרו, "הללו את מלך היהודים, מזל טוב לך!" והם נדהמו למראה הסבלנות של המאסטר ביחס ללעג ולצחוק שלהם.

מסמך 187

כאשר ישוע ראה אותם אוכלים ושותים, הוא השפיל את מבטו אליהם ואמר, "אני צמא." כאשר מפקד המשמר שמע את ישוע אומר "אני צמא", הוא לקח מעט יין מבקבוקו, הרטיב ספוג וקרב אותו אל פיו של ישוע בקצה הכידון, כך שישוע יוכל להרטיב מעט את שפתיו היבשות.

במתכוון ישוע בחר לחיות בלא לעשות שימוש בכוחותיו העל-טבעיים, וכך הוא גם בחר למות על הצלב כבן-תמותה מן המניין. הוא חי כאדם, והוא גם ימות כאדם – בעשותו את רצון האב.

4. הגנב על הצלב

אחד מן השודדים גידף את ישוע ואמר: "אם בן האלוהים אתה, למה לא תושיע את עצמך ואותנו?" ואולם, כאשר הוא גער כך בישוע, אמר הגנב השני, אשר שמע את ישוע מלמד פעמים רבות: "הלא תירא את האלוהים? והנה אנחנו כמשפוט, כי לקחנו כגמול יְדִינו וְהָאִישׁ הַזֶּה לֹא עָשָׂה מְאוּמָה רָע. מוטב כי נבקש מחילה על חטאינו וגאולה לנשמותינו." כאשר שמע ישוע את דברי הגנב, הפנה את פניו אליו וחייך לאות אישור. כאשר הפושע ראה את ישוע מסב אליו את פניו, אזר אומץ, ליבה את להבת אמונתו הרוטטת ואמר, "זְכֹרְנִי נָא אֲדֹנִי בְּבֹאֲךָ בְּמַלְכוּתְךָ." אז אמר לו ישוע, "אֲמֵן אֲמֵן אֲמֵן אֲנִי לָךְ, כִּי יוֹם אֶחָד תִּהְיֶה עִמָּדִי בְּפֶרְדִּיס."

בעודו גוסס, נמצא למאסטר הזמן לשמוע את ווידוי האמונה של השודד המאמין. כאשר הגנב ביקש גאולה, הוא מצא אותה. פעמים רבות קודם לכן נטה להאמין בישוע, אך רק בשעות המודעות האחרונות שלו קיבל בלב שלם את תורתו של המאסטר. כאשר הוא ראה את האופן שבו ישוע מתמודד עם המוות על הצלב, הגנב הזה לא יכול היה לעמוד יותר בפני הוודאות כי אותו בן-אדם אכן היה בן האלוהים.

בזמן האפיזודה הזו שבה הגנב התקבל על-ידי ישוע למלכות, השליח יוחנן לא נמצא במקום, שכן הוא הלך לעיר להביא את אמו ואת חברותיה לזירת הצליבה. מאוחר יותר שמע לוקס את הסיפור הזה מפי מפקד המשמר הרומי, אשר הומר אף הוא.

שישים שנה ויותר לאחר הצליבה, סיפר השליח יוחנן על אודותיה כפי זכר אותה. הרישומים האחרים התבססו על סיפורו של הקנטוריון הרומי אשר שימש שם בתפקיד, ואשר בשל מה שראה ושמע, הפך מאוחר יותר למאמין בישוע והצטרף הצטרפות מלאה למלכות השמים אשר בארץ.

האיש הצעיר הזה, השודד שהתחרט, נדחף לחיים של אלימות ופשע על-ידי אלו אשר האדירו חיים מעין אלה כסוג של מחאה לאומנית כנגד הכיבוש הפוליטי וכנגד חוסר הצדק החברתי. טענות כאלה, אשר אליהן התלווה יצר ההרפתקנות, הובילו צעירים רבים בעלי כוונות טובות להצטרף למבצעי שוד נועזים. האיש הצעיר ראה את ברבס כגיבור. ואילו כעת הוא הבחין בטעותו. כאן על הצלב הוא ראה לצדו אדם גדול באמת, גיבור אמיתי. גיבור אשר עורר את תשוקתו והחדיר בו השראה לאידיאלים הגבוהים ביותר של כבוד עצמי מוסרי, גיבור אשר עורר בו את האידיאלים של אומץ, גבריות וגבורה. כאשר התבונן בישוע, עלתה וגאתה בלבו תחושה של אהבה, נאמנות וגדלות אמיתית.

ואילו היה בקרב הקהל הלועג אדם נוסף אשר היה חש בלידת האמונה בנשמתו ואדם זה היה פונה אל ישוע בבקשת רחמים, הוא היה מתקבל באותה התייחסות אוהבת אשר הפגין ישוע כלפי השודד שהאמין.

מיד לאחר שהגנב המתחרט שמע את הבטחתו של המאסטר כי יום אחד הם ייפגשו בפרדיס, שב יוחנן מן העיר בלוויית אמו וחבורה בת כשתיים-עשרה נשים מאמינות. יוחנן נעמד לצד מרים, אם ישוע, ותמך בה. בנה יהודה עמד בצידה השני. היה זה בצהרי היום שישוע התבונן מטה במחזה

הזה, ואמר לאימו, "אישה, הנה בנך!" הוא דיבר אל יוחנן ואמר, "בני, הנה אימך!" ואז פנה אל שניהם ואמר, "אני מבקש שתלכו מכאן." וכך, יוחנן ויהודה לקחו את מרים מגולגותא. יוחנן לקח את אם ישוע אל מקום שהותו בירושלים, ואז מיהר בחזרה אל זירת הצליבה. לאחר הפסח שבה מרים אל בית צידה, שם היא חיה בביתו של יוחנן לאורך כל המשך חייה הטבעיים. מרים מתה פחות משנה לאחר מותו של ישוע.

לאחר שמרים עזבה, הנשים האחרות התרחקו מעט ונותרו לשרת שם את ישוע עד שמת על הצלב, והן עדיין המשיכו לעמוד שם כאשר גופתו של המאסטר נלקחה לקבורה.

5. השעה האחרונה על הצלב

אף כי היה זה עדיין מוקדם בעונה לתופעה מעין זו, מעט לאחר צהרי היום התקדרו השמים והאוויר התמלא חול דק. תושבי ירושלים ידעו שפירושו של דבר שסופת חול חמה עתידה להגיע ממדבריות חצי האי ערב. לפני השעה אחת בצהריים השמיים היו כה חשוכים והסתירו את השמש, ויתר הקהל נס בחזרה אל העיר. פחות משלושים איש היו נוכחים כאשר המאסטר סיים את חייו, מעט לאחר השעה הזו, היו נוכחים פחות משלושים איש, רק שלושה-עשר החיילים הרומיים וקבוצה בת כחמישה-עשר מאמינים. קבוצה זו מנתה אך ורק נשים, למעט יהודה אחי ישוע ויוחנן זבדיה, אשר שב לזירה מעט לפני מות המאסטר.

מעט לאחר השעה אחת בצהריים, בעיצומה של סופת חול עזה וחשיכה הולכת וגוברת, החלה תודעתו האנושית של ישוע לגווע. נאמרו מילות הרחמים, הסליחה והתוכחה האחרונות. הובעה משאלתו האחרונה – באשר לדאגה לאימו. במהלך השעה הזו של מוות ממשמש ובא, החלה דעתו האנושית של ישוע לחזור על פסוקים רבים מכתבי הקודש העבריים, ובייחוד מספר תהילים. המחשבה המודעת האחרונה של ישוע האדם נגעה לפסוקים אשר אמר בלבו מתוך ספר תהילים, מתוך הפרקים אשר ידועים כיום כפרק כ', "כ"א וכ"ב. ואף כי שפתי התנועעו, הוא היה חלש מכדי לצטט בקול את הפסוקים הללו, אשר ידע בעל-פה, והם נאמרו בלב. רק פעמים ספורות שמעו העומדים בסמוך דבר-מה, כגון, "עֲתָה יִדְעֵתִי כִי הוֹשִׁיעַ יְהוָה, מִשִּׁיחוֹ," "תִּמְצָא יְדֶךָ, לְכָל אוֹיְבֶיךָ," "אֵלֵי, אֵלֵי, לָמָּה עֲזַבְתָּנִי?" בשום רגע לא היה לישוע ספק קל שבקלים כי הוא חי בהתאם לרצון האב; והוא מעולם לא הטיל ספק בכך שכעת הוא הקריב את חייו בהתאם לרצון האב. הוא לא הרגיש שהאב נטש אותו; הוא פשוט ציטט בשארית תודעתו פסוקים רבים, ביניהם מפרק תהילים כ"ב, אשר מתחיל במילים "אֵלֵי, אֵלֵי, לָמָּה עֲזַבְתָּנִי?" ובמקרה היה זה אחד משלושת הפסוקים אשר נאמרו בבירות מספקת כדי להישמע באוזני אלה אשר עמדו בסמוך.

בקשתו האחרונה של ישוע האדם בן התמותה מחבריו הובעה בסביבות השעה אחת וחצי, כאשר הוא אמר בפעם השנייה, "אני צמא," ואותו מפקד משמר הרטיב את שפתי באותו ספוג אשר נספג ביין חמוץ, אשר באותם הימים נודע בשם חומץ.

סופת החול התעצמה מאוד והשמיים התקדרו עוד יותר. ועדיין, החיילים וקבוצת המאמינים הקטנה עמדו שם. החיילים הסתופפו לצד הצלב בכדי להגן על עצמם מפני החול החותך. אימו של יוחנן והאחרים התבוננו מרחוק, ממקום מסתור תחת מדף סלע. כאשר המאסטר נשם את נשמתו האחרונה, עמדו לצד הצלב שלו יוחנן זבדיה, אחיו יהודה, אחותו רות, מרים המגדלית ורבקה אשר הייתה לפניו מציפורי.

היה זה מעט לפני השעה שלוש שישוע קרא בקול רם, "זה נגמר! אָבִי, בְּיָדְךָ אֶפְקִיד רוּחִי." לאחר הדברים האלה, הרכין את ראשו והרפה ממאבק החיים. כאשר ראה הקנטוריון הרומי כיצד מת ישוע, הוא טפח על חזהו ואמר: "אכן היה זה צדיק; בוודאי באמת היה בן האלוהים." ומאותו רגע ואילך, הוא החל להאמין בישוע.

ישוע מת כמלך – כפי שחי. הוא הודה באופן חופשי במלכותו ושלט במצב לאורך כל אותו יום טראגי. הוא הלך מרצונו אל מוות בזוי, לאחר שהבטיח את שלום שליחיו. הוא ריסן בחוכמה את האלימות גורמת-הצרות של פטרוס, ואף הבטיח כי יוחנן יהיה לצדו ממש עד לקץ נשימת אפו האחרונה. הוא גילה את טבעו האמיתי לסנהדרין הרצחנית והזכיר לפילטוס את מקור סמכותו כבן האלוהים. הוא יצא אל גולגותא והקורה על כתפיו, וסיים את משימת מתת האהבה שלו בכך שהפקיד את רוח האדם אשר רכש ביד אב פרדיס. ולאחר חיים שכאלה – ומוות שכזה – יכול המאסטר אכן לומר, "זה נגמר".

מכיוון שהיה זה ערב שבת, כמו גם ערב חג הפסח, היהודים לא רצו שיוצגו הגופות בגולגותא. אי לכך הם הלכו אל פילטוס וביקשו ממנו לשבור את רגליהם, כך שימותו וניתן יהיה להוריד אותם מן הצלבים ולהשליך את גופותיהם אל בורות הקבורה של הפושעים עוד בטרם השקיעה. לשמע הבקשה הזו, שלח פילטוס מיד שלושה חיילים לשבור את רגליהם ולהיפטר מישוע ומשני השודדים.

כאשר החיילים הללו הגיעו אל גולגותא, הם אכן עשו כן באשר לשני השודדים, אך למרבה פליאתם הם גילו שישוע כבר מת. על-מנת לוודא שמת, לקח אחד החיילים את הכידון וניקב את צדו השמאלי. אף כי הרבה מן הנצלבים גססו על הצלב במשך יומיים ואפילו שלושה, ייסורי הנפש הכבדים והעינוי הרוחני המעיק אשר תחתם ישוע היה שרירי, הביאו לכך שהוא סיים את חייו האנושיים בני התמותה בתוך מעט פחות מחמש-וחצי שעות.

6. לאחר הצליבה

באמצע חשכת סופת החול, בסביבות השעה שלוש וחצי, שלח דוד זבדיה את אחרון השליחים אשר נשא את בשורת מותו של המאסטר. את אחרון רציו הוא שלח אל ביתן של מרתה ומרים בבית עניא, שם הניח שנמצאים אמו של ישוע עם יתר בני משפחתו.

לאחר מותו של המאסטר, שלח יוחנן את הנשים תחת השגחתו של יהודה אל ביתו של אליהו מרקוס, שם הן עשו את השבת. יוחנן עצמו, אשר כעת כבר היה מוכר לקנטוריון הרומי, נותר בגולגותא והמתין להגעתם של יוסף וניקודמוס, אשר נשאו פקודה מאת פילטוס שאפשרה להם לקחת את גופתו של ישוע.

וכך הסתיים יום של טרגדיה וצער עבור יקום עצום ממדים, וההוויות התבוניות שבו הזדעזעו מן המחזה המחריד שבמהלכו נצלבה ההתגשמות בגוף בשר ודם של הריבון האהוב שלהם; הם היו המומים מקהות חושיהם של בני האדם ומהפגנת העיוות שלהם.